

Ігнатуша А. Л. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання / А. Л. Ігнатуша, К. І. Ляшенко // Питання педагогіки, психології та методики початкового навчання : наукова дискусія : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – С. 108-112.

УДК 37+159.9+373.3

А.Л. Ігнатуша, К.І. Ляшенко

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ**

До найактуальніших проблем сьогодення, які стосуються кожного жителя планети і від яких залежить майбутнє людства, слід віднести екологічні проблеми, що виникли не сьогодні й не вчора, а викликані недалекоглядним, нерозумним, необґрунтованим ставленням людини до природи.

Аналіз нормативних документів вказує на те, що проблема екологічної освіти і виховання є надзвичайно актуальною в наш час. На це звертається увага в «Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті», «Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти», «Концепції неперервної екологічної освіти та виховання в Україні» та ін.

У сучасних умовах екологічної кризи, що характеризується загостренням протиріч у взаємовідносинах між суспільством і природою, виникненням складних глобальних екологічних проблем, на особливу увагу заслуговує проблема виховання екологічно грамотного високоморального і здорового покоління, здатного існувати і розвиватись у складних умовах мінливого середовища. Це має вирішуватись шляхом екологізації сучасної науки та освіти, перегляду змісту, форм і методів навчання у школі та підготовки у вищому навчальному закладі майбутніх учителів до екологічного виховання учнів.

Аналіз публікацій з проблеми дослідження показав, що сьогодення висуває нові вимоги до підготовки майбутніх учителів. Історичний аналіз свідчить, що теоретико-методологічні засади екологічної освіти склалися під впливом гуманістичних ідей передових мислителів різних епох: у педагогічному процесі найважливіше місце займали методи «виховання на природі» Платона, І.Г. Песталоцці, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, А.Ф. Дістервега, К.Д. Ушинського, В.І. Вернадського, В.О. Сухомлинського та багатьох інших.

Любов до природи слід виховувати з раннього дитинства. «Дітей, що не вміють ще ходити, — писав Г. Ващенко, — треба частіше виносити на свіже повітря, щоб вони могли бачити рідне небо, дерева, квіти, різних тварин. Все це залишається в дитячій душі, осяяє почуттям радості, і покладе основи любові до рідної природи».

Інтерес до педагогічного аспекту взаємодії суспільства і природи постійно зростає. Провідне місце у цьому належить роботам О. М. Захлебного, І. Т. Суравегіної, в яких розкрито концептуальні положення екологічної освіти і виховання, а також методика їх здійснення у викладанні предметів біологічного циклу [2,30]. У дисертаційних роботах учених знайшли відображення питання

системи формування складових екологічної культури (Л. Б. Лук'янова), формування у студентів природничо-наукової картини світу (А. В. Степанюк), комплексного формування у дітей дбайливого ставлення до рослинного світу (Г. С. Марочко), теорії і методики формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти України (Н. В. Лисенко), проблем екологічної освіти у педагогічній теорії і практиці роботи шкіл України (І. М. Костицька), змісту учнівських дослідницьких робіт з екології у позашкільних закладах (Г. П. Пустовіт) та ін.

Сьогодні до підготовки майбутніх учителів висувають такі загально визнані вимоги, як: гуманізація, особистісна орієнтація, педагогічна майстерність, орієнтація на особливості вітчизняної культури і вітчизняну педагогічну антропологію. Головними напрямками реформи освіти стають: повернення до людини, звернення до її духовності, інтеграція окремих наук.

Еколого-природоохоронна підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів полягає у розробці відповідної концепції та професійних умінь здійснення загального екологічного виховання майбутніми вчителями.

Звернемося до змісту екологічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Центральне місце тут займає навчальна робота, регламентована навчальними планами і програмами. По відношенню до екологічної освіти студентів навчальні дисципліни спеціальності «Початкова освіта» можна представити в наступному:

1. Дисципліни, предметом вивчення яких є природа і людина (екологія, основи природознавства з методикою викладання, технологія вивчення галузі «Людина і світ»). Названі дисципліни відіграють найважливішу роль у формуванні екологічної культури студентів.

2. Дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки. Слід підкреслити важливу роль гуманітарних дисциплін у підготовці майбутнього вчителя початкових класів до екологічної освіти школярів. Частково ці питання висвітлюють в курсі історії педагогіки, загальної педагогіки, дидактики.

3. Дисципліни циклу математичної та природничо-наукової підготовки створюють умови для розвитку умінь оцінки стану природних об'єктів і явищ, позитивних і негативних наслідків діяльності людини в природному і соціальному оточенні. Текстові завдання дають можливість для розкриття питань про середовище виховання, дбайливе ставлення до неї.

4. Польові практики сприяють розвитку екологоорієнтованих ціннісних умінь, спілкуванню з природою і грамотного поводження з нею; сприяють розвитку естетичних і моральних стосунків з природним і соціальним довкіллям.

5. Види практичної професійної підготовки, в процесі яких студенти формують уміння самостійно організовувати та проводити різноманітні види, форми роботи з екологічного виховання.

6. Організація пошукової, науково-дослідної роботи в галузі екології.

Актуалізація завдань підготовки майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання молодших школярів детермінується сучасними соціокультурними обставинами, в яких уможлиблюється формування екологічно вихованої особистості, здатної до самостійного застосування отриманих за роки навчання екологічних знань і вмінь.

Сучасна теорія та методика професійного навчання пропонує певну концепцію філософських та психолого-педагогічних основ організації процесу професійного екологічного виховання вчителя, акцентуючи увагу на ролі методик та технологій, за допомогою яких можливо реалізувати зміст екологічного виховання, втілюючи у життя найвищі ідеали та еталони екологічно вихованої особистості вчителя. Методики та технології представлені, як набір звертань до майбутнього педагога за допомогою конкретних способів, прийомів та засобів прийомів, а також організації діяльності студента, студентських колективів, в котрих виконуються цілі, задачі та принципи професійного виховання.

Для формування у студентів екологічної культури, екологічної моральності і екологічної етики, готовності до майбутньої професійної діяльності можливе використання наступних форм роботи:

- розробка і підготовка студентами екологічних заходів для загальноосвітніх шкіл і студентів, що мешкають в гуртожитку. Це сприяє розвитку творчості і самостійності в просвітницькій діяльності майбутніх педагогів;
- створення відеофільмів, відеосюжетів про біорізноманітність і екологічні проблеми регіону, реклами природоохоронного змісту;
- проведення лекцій, семінарів, круглих столів, дискусій, консультацій по актуальних екологічних проблемах, питаннях екологічної освіти і виховання школярів;
- розробка і підготовка студентами екологічних заходів для усіх вікових груп;
- організація екскурсій, виїзних семінарів-тренінгів;
- проведення конкурсів екологічних проектів студентів;
- організація студентських екологічних акцій по охороні природи рідного краю, важливим аспектом яких є агітаційний характер;
- участь в конференціях різного рівня: коледжних, університетських, всеукраїнських, міжнародних та ін.

Екологічне виховання майбутніх вчителів на сучасному етапі потребує психологічної включеності особистості в світ природи з подальшим поетапним конструюванням системи особистісного ставлення до природи (теоретичним, емоційно-ціннісним, практично-дійовим). Це забезпечує дотримання логіки формування екологічних знань, використання їхнього пізнавального та виховного значення у навчально-виховному процесі. Саме в цьому полягають особливості екологічного виховання на засадах «глибинної екології», яке

передбачає формування усвідомлення єдності і цілісності природи, унікальності та неповторності живих систем, взаємозв'язку та взаємозалежності явищ природи, розуміння людини як невід'ємної ланки у взаємозалежностях природи, утвердження поваги людини до всіх форм життя, гармонійного розвитку людини і природи.

Використовувані з цією метою у навчально-виховному процесі еколого-психологічний тренінг, інтегрально-пошукові групові та рольові ігри, творча «терапія», «мозковий штурм», імітаційне моделювання спрямовані на актуалізацію особистої причетності, емоційної сфери, формування смислотвірних мотивів екологічного змісту, що забезпечує систематизацію світоглядних установок студентів.

Результатом екологічного виховання має бути сформована екологічна культура людини, що характеризується різнобічними глибокими знаннями про навколишнє середовище (природне та соціальне), наявністю світоглядних ціннісних орієнтацій щодо природи, екологічним стилем мислення і відповідальним ставленням до природи та свого здоров'я, набуттям умінь і досвіду вирішення екологічних проблем (насамперед на місцевому та локальному рівнях), безпосередньою участю у природоохоронній роботі, передбаченням можливих негативних наслідків природоперетворювальної діяльності людини.